Miniszterelnökség Műtárgyfelügyelet 2017. évi munkája
(Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztály / Műtárgyfelügyeleti Hatósági Osztály)

A 2017. év a Műtárgyfelügyelet működésében jelentős változásokat hozott. 2016. év végével – a kormányzati hivatalok megszüntetése – a Forster Központot is érintette: a Műtárgyfelügyelet 2017. január 1-jével jogutódlással a Miniszterelnökségre került. Az év első felében a Kulturális Örökségvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárságon belül önálló szervezeti egységként Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztály néven működött tovább a korábbi hatóság. Június 10-étől újabb változás történt: a szervezeti egység a Társadalmi és Örökségvédelmi Ügyekért, valamint Kiemelt Kulturális Beruházásokért Felelős Helyettes Államtitkárság alá került, az újonnan létrejött Örökségvédelmi Hatósági Főosztály egyik osztályaként. (A Főosztályon belül három osztály jött létre: Műtárgyfelügyeleti Hatósági Osztály, Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály, Örökségvédelmi Tudományos Osztály.) Az év eleji szervezeti változások sajnálatos módon elhúzódtak, így a kiadmányozás és maga az ügyintézés is nehézségekbe ütközött. Az átszervezések mellett egy költözés is történt: az év végén a XI. kerületi Daróczi út 3. szám alatti telephelyről a másfél évvel azelőtt elhagyott budavári Táncsics M. u. 1. szám alatti irodákba költöztünk vissza. További nehézséget okozott az ügyfél-tájékoztatásban, hogy az év nyarától kezdve nem tudtuk az internetes honlap oldalainkat frissíteni. Az év során személyi változások is történtek: egy tartós távollétre ment ügyintéző helyét csak egy fél éves késéssel tudtuk új munkatárssal pótolni, így a Főosztály (korábbi Műtárgyfelügyeleti Iroda) 10 fős létszáma nem változott. Az említett változások mellett is igyekeztünk a napi **hatósági és hivatali ügyintézés** folyamatosságát (védetté nyilvánítás, megszüntetés, kiviteli vagy restaurálási engedélyezés, felügyelet-szemlék, nyilvántartási és restitúciós munka stb.) biztosítani: ez azonban az ügykezelésünkben a korábbi éveknél alacsonyabb számadatokat hozott: az év során **1.743 ügyben összesen 6.318 iratunk** került iktatásra.

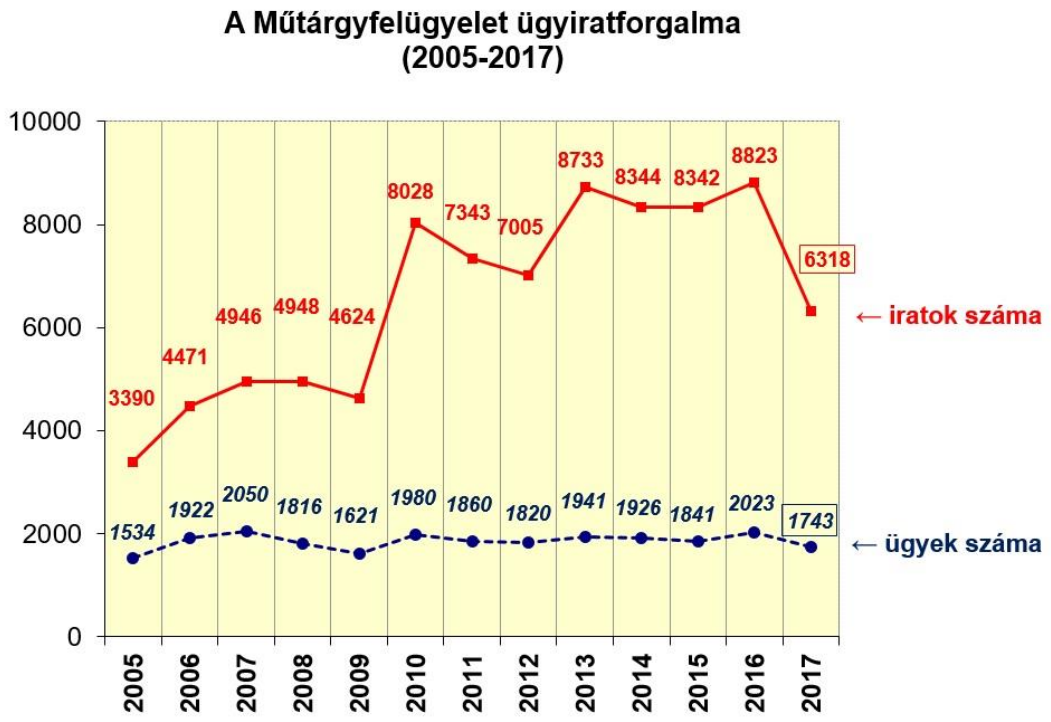

Az ügyszámok csökkenése – a fenti gyakorlati okok mellett – elsősorban a kiviteli engedélykérelmek és a műtárgylopások alacsonyabb számát is tükrözi, amit a napi munkában tendenciaként is érzékeltünk.

1. Védettség

A műtárgyak védetté nyilvánítása, illetve védettségük megszüntetése kapcsán az előző években tapasztalt folyamatok folytatódtak: 2017-ben **25 új védést mondtunk ki** (benne **az egyedi tárgy-védéseken túl négy gyűjteménnyel, ill. tárgyegyüttessel**, az alájuk sorolt összesen 229 db tárggyal), míg **65 műtárgy esetében szüntettük meg a védettséget**. Ezek a védettséget megszüntető határozatok részben még a korábban tudományos felülvizsgálaton kirostált tárgyakra vonatkoztak, tehát a korábbi évek hasonló folyamatainak továbbvitelét jelentik. (Az eseti szakértést azonban ezekben az esetekben is el kellett végeztessük. Egy korábbi bírósági ügyünk tanulságaként ugyanis nem elégedhetünk meg a védett műtárgyállomány nyilvántartási adatainak átadásakor a közgyűjtemények részéről megfogalmazott „továbbra is védendő", illetve „feloldható" jelzőkben kimerülő csoportos állásfoglalással.) A határozattal kimondott védettség alól feloldott műtárgyak nagyobb hányada viszont közgyűjteménybe került: ott az indok a közgyűjteményi leltárba vétellel együtt járó, törvényi védettség volt. (Az új védésekről, a szakmai érvekkel együtt, valamint a védettség alól feloldott műtárgyakról a honlapunk Nyilvántartás / Új védéseink menüpontja alatt [http://mutargy.forsterkozpont.hu:8080/statikus-4.html] teljes körű, külön táblázatos adatközlést adunk.)

Az év során nagyobb nyilvánosságot kapott a Munkácsy-féle Golgota óriáskép védési eljárása, melynél az elsőfokon eljárt bíróság nekünk kedvező döntését a Kúria 2017. júniusában hatályon kívül helyezte, és a bíróságot új vizsgálat lefolyatására kötelezte. Fontos kiemelni, hogy a Kúria nem a védetté nyilvánítást találta megalapozatlannak és semmisítette meg, hanem további eljárási kérdéseket rendelt vizsgálni.

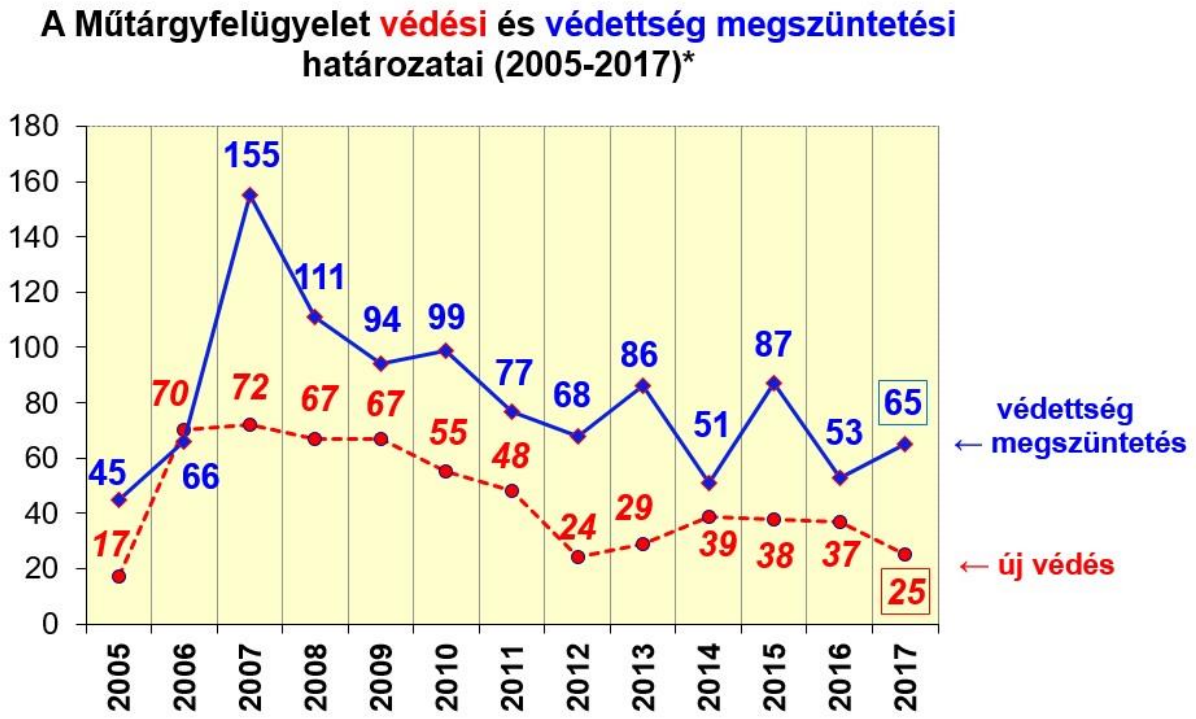

*** (A kimutatásban szereplő számok a határozatokat összesítik. Ezek a számok nem azonosak az érintett műtárgyak számával. A védetté nyilvánított, ill. a védettség alól feloldott műtárgyak száma egy-egy határozatban több is lehet, gyűjtemények esetén akár több ezer darab, vagy tétel is! A tárgyak pontos számát azok műfaji sokszínűsége miatt nem minden esetben lehetséges megadni.)**

Komoly eredménynek kell tekinteni a 2006 tavaszán megalakult nyolctagú, külső tanácsadó testületünknek, a **Kulturális Javak Bizottságá**nak (KJB) folyamatos és magas színvonalú munkáját, különösen a váltakozó mélységű közgyűjteményi szakértés miatt is. A KJB ugyanis elsősorban a védetté nyilvánítások és megszüntetések ügyében biztosítja az egységes szemléletű és magas színvonalon meghozott hatósági döntések hátterét. Az év során a KJB **7 ülés**t tartott, és az ott megtárgyalt **61 ügyben tett állásfoglalás**át a hatóság két kivétellel minden esetben megalapozottnak ítélte és elfogadta. A KJB életében 2017-ben két személyi változás történt: a lejárt tagsági viszonyok helyébe új tagot jelöltek. (A KJB éves munkájáról – a honlapunkon is közzétett [http://oroksegvedelem.kormany.hu/download/4/b0/22000/KJB-2017-jelentes_2017_01_22.pdf]– részletesebb jelentés is készült.)

A **védett tárgyaknál** a folyamatos napi ügyintézés (védettséggel, restaurálási engedélyezéssel stb. kapcsolatos eljárások) részeként lebonyolított **47 szemlén túl a műtárgyfelügyeleti tevékenység** keretében összesen **31 helyszíni ellenőrzés**t tartottak a műtárgyfelügyelők. (Ezek a számok a korábbi évek több százas nagyságrendjéhez képes lényeges visszaesést mutatnak, ami mögött nagyrészt az egyéb napi feladatok túlsúlyba kerülése áll.)

Fontos eredmény volt, hogy az újpesti uszoda épületében Barcsay Jenő műveként, 1974-ben elhelyezett két, nagyméretű fali mozaikkép megmentését az épület bontása előtt – a védettség biztosította eszközökkel, engedélyezés révén – el tudtuk érni. Szintén kiemelendő, hogy a rendszerváltást követő patikaprivatizáció során sajátos helyzetbe került, védett fővárosi patikaberendezések közül hasonló módon sikerült megmenteni a belvárosi Pázmány Péter Patika berendezését, valamint a József körúti Apostol Patika berendezését.

Kiemelt ügyként indult meg az év folyamán a budapesti lakó- és középületek, portálok és kertek 1955 és 1999 között keletkezett terveit és tervdokumentációit tartalmazó, magánkézbe került védett irattár megmentése. A többszáz-ezer darabos irat- és tervanyag gondatlanság következtében súlyosan veszélyeztetett helyzetbe került, többszöri szemle, műszeres vizsgálatok után hatósági kötelezést is ki kellett adni.

A védett műtárgyak adásvétele esetén érvényesíthető **állami elővásárlás**i joggal élve négy festményt szereztek meg a Miniszterelnökség és az Emberi Erőforrások Minisztériumának képviselői. Komoly eredménynek tartjuk, hogy a IV. Károly császár és király által József főhercegnek 1918 októberében adományozott marsallbot állami vásárlási előkészítésében tevékenyen közreműködhettünk. Az új szervezeti rendben a Miniszterelnökség és a felügyelete alá tartozó szervezetek műtárgyvásárlásaihoz is – véleményezéssel, adatszolgáltatással – rendszeresen segítséget biztosítottunk.

A védettséggel kapcsolatos nyilvántartási napi munka a korábbi évekhez hasonló állandó feladatot adott: védett műtárgyak tulajdonosváltozása miatt **237 határozatot hoztunk** régi tulajdonosi adatok törlése és új **tulajdonosi adatok bejegyzése céljából**. A nyilvántartásunkból **128 esetben nyújtottunk adatszolgáltatást**, hatóságoknak és magánszemélyeknek. A jogszabályban előírt bejelentés elmulasztása miatt látókörünkből kikerült, **védetté nyilvánított műtárgyak közül 204 darabnál jegyeztük be az ELTŰNT jogi helyzetet**. A napi hivatali, hatósági nyilvántartási munka mellett állandó, és a 2017. évben is jelentős erőforrásokat lekötő munkát adott a 2012. év végén, az akkor megszüntetett Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Nyilvántartási Irodájától átvett védett-műtárgy nyilvántartás adatainak javítása, kiegészítése. Folytattuk a jelentősebb, régi családi, és egyházi gyűjtemény nyilvántartási adatainak rendezését, több helyen helyszíni szemlével is egybekötve. Így a **nyilvántartási adatrevízió** eredményeként összesen **1.438 műtárgy vagy gyűjtemény adatlapján** sikerült a kiegészítéseket, javításokat elvégezni, továbbá a közgyűjteménybe került, és ott a törvény erején fogva védetté vált műtárgyak egyedi védettségét megszüntetni. A hazai árverések katalógusainak folymatos ellenőrzése révén számos védett, lopott és eltűnt jogi helyzetű tárgy tulajdonosi és egyéb adatait sikerült tisztázni. A **védett műtárgyak nyilvántartásában a 2017. december 31-i állapot szerint összesen 31.100 db egyedileg védett műtárgy és 624 db védett gyűjtemény, vagy tárgyegyüttes szerepelt**. (A védett gyűjtemények és tárgyegyüttesek alatt összesen 23.006 db egyedileg [VÉDETT (GY) jogi helyzettel] nyilvántartásba

vett műtárgy szerepelt.) A korábbi évekhez képest csökkenő számadatok a védettség megszüntetéseken túl a téves bejegyzések törlését és javítását is fedik.

2. Jogszerű műtárgyforgalom (kiviteli engedélyezés, jogi immunitás)

A védettség mellett a műtárgyak **kiviteli engedélyezése** is fontos eszközünk, munkánknak igen jelentős részét tette ki 2017-ben is. (Elég, ha csak arra gondolunk, hogy a kiviteli engedélyezési eljárás részeként **több, mint 500 (!) szemlét tartottunk**, a hivatali szemlehelyiségben és külső helyszíneken.) Az összesített számadatok a korábbi évekhez hasonló folyamatokat mutatnak: összesen **694 db „engedélyt" adtunk ki, ebből 513 db-ot (74%) végleges, 181 db-ot (26%) ideiglenes kivitelhez** kértek. A végleges kiviteli engedély gyanánt kiadott határozatainkhoz, végzéseinkhez **összesen 1.087 műtárgykísérő igazolás**t adtunk ki. Ez utóbbi szám mutatja az engedéllyel kivitt műtárgyak és műtárgy-együttesek tételszámát. Egy engedély-határozatban ugyanis – a kérelemnek megfelelően – több műtárgytétel is szerepelhet. A valós műtárgy darabszám ennél magasabb (mintegy háromezer tétel), hiszen néha egy-egy tétel mögött több tárgy van (pl. készletek, garnitúrák), ill. az is előfordul, hogy a tétel több darabos tárgylistát takar (pl. összetartozó párdarabok, sorozatok, kiállítási egységek).

Az ideiglenes kivitelek száma a megelőző évhez képest kevéssel növekedett: közgyűjteményeink külföldi kölcsönzési forgalma tehát a 2015-ben bekövetkezett visszaesés után ismét a korábbi átlaghoz közelített.

A végleges kiviteli engedélykérelmek száma viszont valamelyest csökkent, a kivitelre szánt műtárgyak tétel- és darabszáma is a korábbi évek átlagához (kb. 570 engedély / év) hasonló maradt. A 2017-ben kivitelre szánt műtárgyak számadata az előbbi csökkenést mutatja: az 1.100 tétel körüli nagyságrend hasonló arányban alacsonyabb szám, mint az engedélykérelmek. Az egy kérelemben szereplő műtárgytételek azonban már jelentősen eltérnek: a korábbi átlagához (2,76 műtárgy / kérelem) képest számottevő csökkenést mutat a 2017. évi szám: átlagban egy kérelemben már csupán 2,11 műtárgy szerepelt. A csökkenő műtárgykiviteli engedélyezési számadatok mögött a valós folyamatokat sejthetjük: maga a kiviteli forgalom is csökkenhetett, a belföldi vásárlóerő növekedésével arányban.

A Műtárgyfelügyelet által kiadott ideiglenes kiviteli engedélyek (2005-2017)

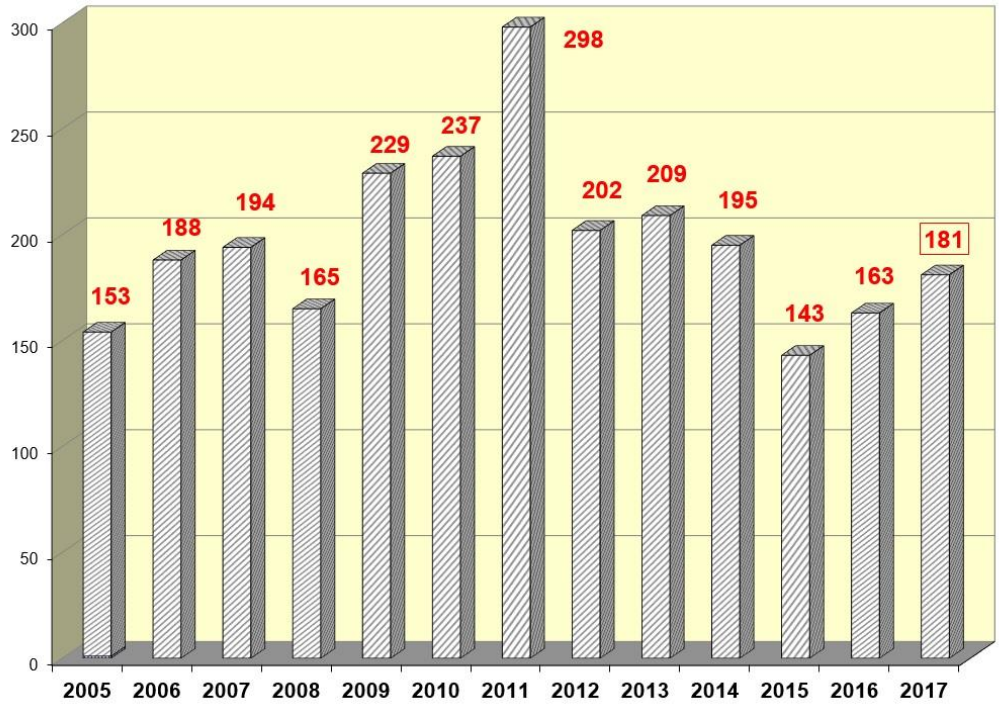

A Műtárgyfelügyelet által kiadott végleges kiviteli engedélyek (2005-2017)*

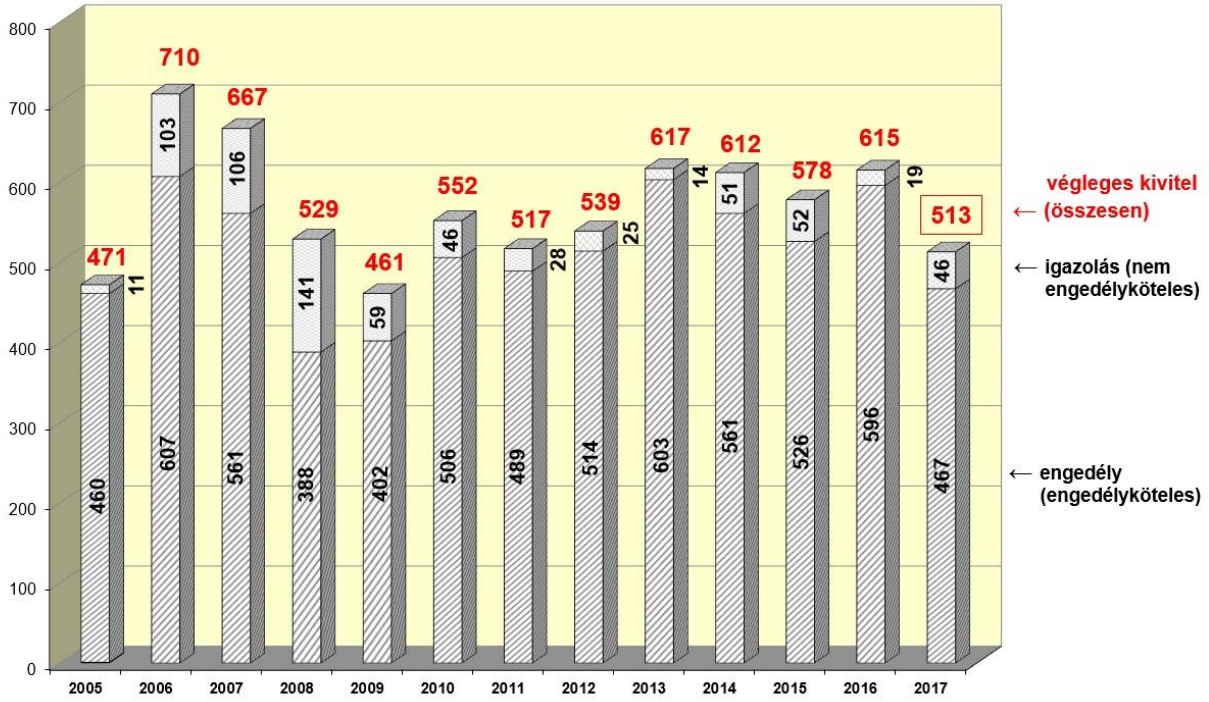

*** (A kimutatásban szereplő számok a határozatokat, végzéseket összesítik. Ezek a számok nem azonosak az érintett műtárgyak számával. A műtárgytételek számával kapcsolatban ld. a következő diagramot.)**

A Műtárgyfelügyelet által kivitelre engedélyezett műtárgyak száma (2010-2017)*

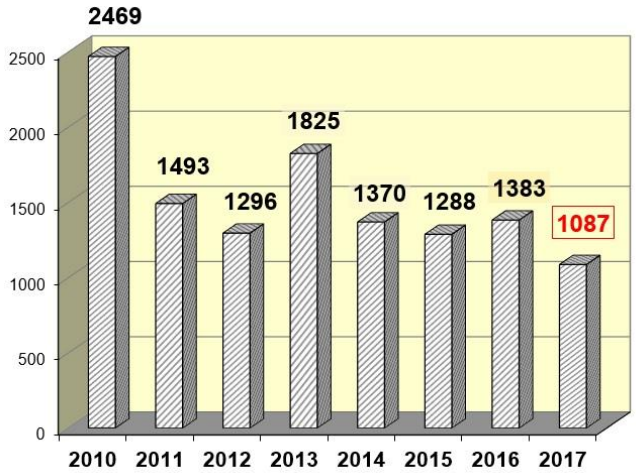

*** (A kimutatásban szereplő számok a kérelmekben szereplő műtárgyak, vagy összetartozó tárgyegyüttesek [garnitúrák, készletek] számát összegzik. Az összesítés 2010 óta tartalmazza az adatok, mivel – az örökségvédelmi törvény 2009. október 1-jével történt módosítását követően – ez volt az első teljes év, amikor már nem a közgyűjtemények szemlézték a kiviteli műtárgyakat, hanem a Műtárgyfelügyelet.)**

A 2012 nyarán – *A kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló 2012. évi XCV. törvénnyel* – bevezetett új feladatkörünkben kiadott jogi immunitás tanúsítványok száma A 2015-ös visszaeséstől eltekintve a megelőző évekhez hasonló számokat mutatott. **2017-ben 3 esetben**

állítottunk ki jogi immunitásra vonatkozó tanúsítványt, biztosítva ezzel a világ nagy gyűjteményeiből magyarországi múzeumi kiállításra kölcsönzött **31 db műtárgy** biztonságos hazai bemutatását és az azt követő hazaszállítását.

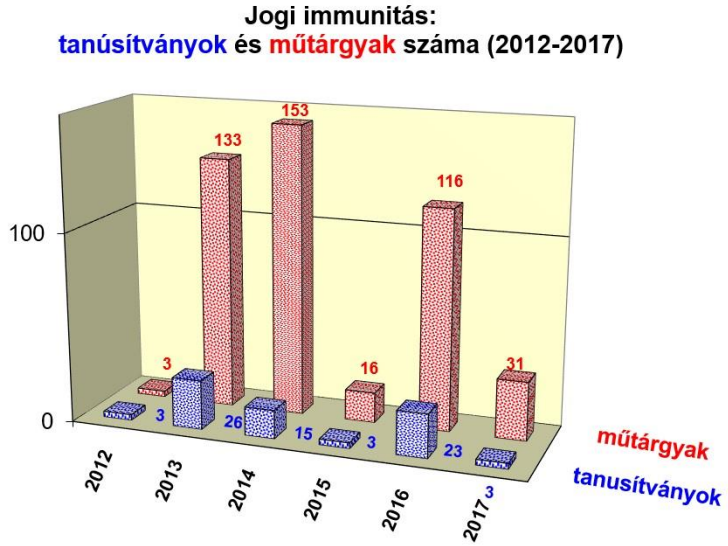

3. Bűnügyi együttműködés és restitúció

A műtárgyfelügyeleti munkánk ezen harmadik nagy területén is jelentős eredményeket könyvelhetünk el. A napi együttműködés keretein belül a **vám- és rendőri szervek részére 13 alkalommal** (munkaidőben és azon túl) nyújtottunk közvetlen szakmai segítséget, **eseti állásfoglalás** formájában. Emellett ez évben is a lopott műtárgyak nyilvántartásba vétele és restitúciójának, visszaszerzésének előmozdítása adta a legtöbb munkát. Ennek eredményeként az év során **összesen 8 műtárgylopás során eltűnt 20 műtárgytétel adatát rögzítettük** (a 2004 ősze óta épülő adatbázisunkba), és tettük közzé a honlapunkon. Ehhez kapcsolódva továbbra is rendszeresen küldtünk tájékoztatást – elektronikus hírlevél formában – mintegy 150 címzettnek (aukciós házaknak, galériáknak, régiségkereskedőknek, magángyűjtőknek stb.). Az erőteljesen csökkenő számadatok mögött egy fontos tény áll: az elmúlt egy-két évben – a mi munkánk eredményeként is – jelentősen csökkent a műkincseket érintő lopások száma.

Restitúciós eredményeink között könyvelhetjük el, hogy az év során a nyilvántartásunkba vett adatok és iratok alapján összesen – 20 MFt érték felett – négy esetben, **öt festmény eredeti tulajdonosának történő visszaadását** tudtuk érdemben előmozdítani. Aukciókon, kiviteli engedélyezésen beazonosítva, illetve az adatbázisunk nyilvánossága révén Glatz Oszkár, Rudnay Gyula, Czóbel Béla, Egry József és Aba-Novák Vilmos egy-egy művének jogi helyzetét sikerült ilyen módon tisztázni.

A jogellenes műtárgyforgalom, illetve egyéb büntető ügyek kapcsán **bűnjelként elkobzott kulturális javak elhelyezése** kapcsán 2017-ben **öt határozat**ot hoztunk, melynek révén összesen **882 db elkobzott régészeti lelet és egyéb műtárgy került hazai közgyűjteménybe**.

Az adatbázisban (EMT) rögzített
műtárgylopások és lopott műtárgyak száma (2004-2017)*

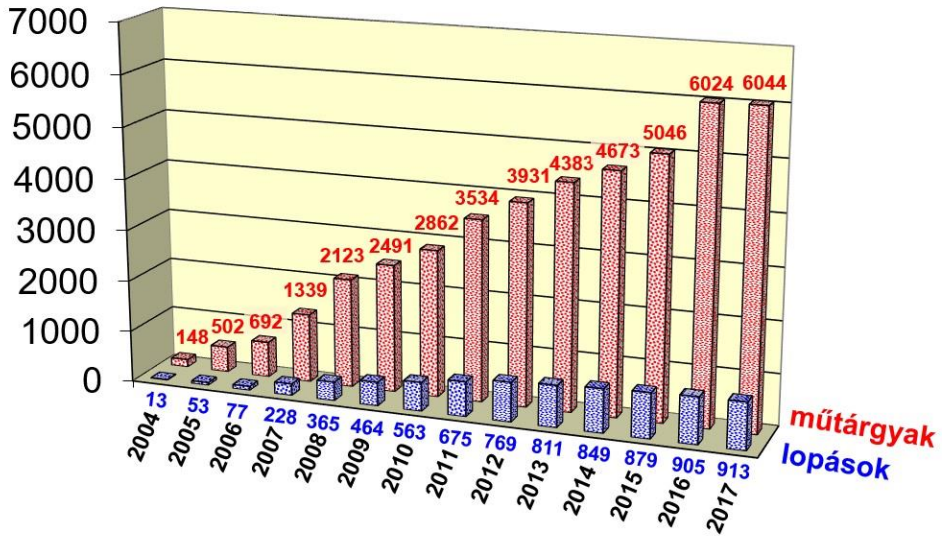

*** (A kimutatásban az egyes éveknél szereplő számok a korábbi években nyilvántartásba vett adatokkal összegzett számadatot mutatják. Az adott év növekményét az előző évi számadat levonásával kaphatjuk meg. Az összesítés tartalmazza azon műtárgyakat és ügyeket is, melyek esetében (már) nincs folyamatban levő büntetőeljárás, de a jogellenes eltulajdonítás ténye bizonyítható.)**

Az Európai Unió kulturális javakkal (kivitellel, restitúcióval) kapcsolatos szabályozásának egységes szemléletű végrehajtása érdekében létrehozott, és az **EU** Bizottságának Vám- és Adóügyi Főigazgatósága (DG TAXUD) által működtetett ***Kulturális Javak Kivitele Szakértői Munkacsoport*** (*Expert Group on Customs Issues Related to Cultural Goods*) februári és novemberi, Brüsszelben megtartott ülésén mint a vonatkozó EU közösségi jogszabály végrehajtásáért felelős tagállami hatóság képviseltük Magyarországot. Az üléseken a műtárgykiviteli engedélyezéshez kapcsolódó gyakorlati végrehajtási kérdések megtárgyalásában, illetve a műtárgyak behozatalról szóló, közösségi szabályozás szakmai előkészítésében vettünk részt. A ***Műtárgyrestitúciós Szakértői Munkacsoport*** *(Expert group "Return of cultural objects")* júliusi brüsszeli ülésén szintén a közösségi jogszabály végrehajtásához kapcsolódó gyakorlati kérdések kerültek napirendre (pl. a kapcsolattartásra bevezetett IMI rendszer szakmoduljának továbbfejlesztése). Ugyancsak e témához (jogszerű és jogellenes műtárgyforgalomhoz) kapcsolódóan vettünk részt május közepén Párizsban az **1970. évi UNESCO Részes Államainak negyedik találkozójára és az ahhoz kapcsolódó Albizottság ötödik ülésén** (*Subsidiary Committee to the Meeting of States Parties*) is. A két találkozón – mint az Egyezmény hazai végrehajtásáért felelős szerv képviselői első kézből értesülhettünk a nemzetközi élet fejleményeiről, az új kezdeményezésekről, illetve a tanácskozás a nemzetközi kapcsolattartás fontos helye is volt.

4. Egyéb ügyek

Az év folyamán jelentős jogszabály-módosítási előkészítést végeztünk: az örökségvédelmi jogszabályokat több ponton, átfogóan kellett változtatni az elmúlt évek során felmerült szakmai szempontok és az új Általános közigazgatási rendtartás miatt. Így a kiviteli engedélyezést, a védett műtárgyak állami elővásárlását és a lopott műtárgyak visszaszerzését megkönnyítő módosítások végül több hónap múlva, 2018. áprilisában léptek hatályba. Ugyancsak részt vettünk az EU közösségi jogalkotásban: több ízben is részt vettünk hazai és brüsszeli egyeztetéseken, véleményt formáltunk, írásban és szóban a készülő műtárgybehozatali rendelet-tervezet kapcsán.

November közepén „**Műtárgyfelügyelet és hamisítás – a legfontosabb szabályozási kérdések gyűjtőknek**” címmel külön előadással kapcsolódhattunk be a Műtárgybefektetési Konferencia 2017 budapesti rendezvényeibe.
2017-ben is folytatódott az **egyetemi hallgatók képzése**: előadásunk révén tavasszal a Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogászhallgatói kaphattak betekintést a műtárgyak védelmébe, illetve a műtárgyfelügyeleti munkába.

* * *

A 2017. év eredménye a többszöri átszervezés mellett a hatékony munkavégzés kereteinek kialakítását kell tartanunk. Az örökségvédelmet érintő többszöri szervezeti és személyi változások közepette is sikerült a feladatellátás rendjét, személyi és eszközállományát megőrizni, illetve a változó körülmények között újra megteremteni.

A jelentést készítette:

Budapest, 2018. május 10.

Dr. Buzinkay Péter
főosztályvezető
[Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály]